

S O K F É L E .

101. Szám. Béts. December 17-dikén. (49) 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

D e c e m b e r .

14 Dec. — 1720. Szül. Möser Justus történetiró. — 1799 † Waschington Éjszak America szabadságának kivívója. Columbia tndományos egyeteme hagyományából állott fel. Emléke a' Szabadság országában nem mulandó. — 1812. Napoleon Dresdában. Nézd 4 December.

15 Dec. — 1745. A' Poroszok tönkre verik a' Szászokat Kes-seldorf mellett. — 1776 † Zürichben Breitinger Kanonok 's Kritikus. — 1822. Sándor Tsászárs elhagyja Veronát.

16 Dec. — 1742. Szül. Blücher porosz general, vulgo General Vorwärts. — 1586 † Báthory a' Lengyelek szeretett királya. — 1804 † Weisse költő Leipzigban. — 1827. A' Weimari Nagy Hertzeg áttéteti Schiller porló maradványit a' nagy hertzegei sirbolta. Egy szó — a' halhatatlan költő neve — áll az egyszerű sirköven.

17 Dec. — 1788. Az Oroszok megveszik az erős Oczakowot a' fekete tenger mellett Potemkin vezérlése alatt rohannással. Több mint 30,000 veszté e' szörnyű napon életét. Potemkin nem szokta megolvasni óriasi terveinek áldozatit. — 1801. Frantziaország béket köt Algierrel. — 1812. Sándor Tsászárs Wilnában. — 1813. Béke Russia 's Persia közt.

1.) T ö r v é n y e s s é g .

Sándor Orosz Tsászárs egykor, mint sokszor szokott tenni, katona tiszt egyszerű formaruhában és hamúszin köpönyegben az úgy nevezett anglus piaton setált Petersburgban. Az eső erősen kezdett esni 's kéntelen volt az első fiaker kotsiba, mellyet előtalált, felülni azon parantsolattal, hogy ötet a' tsászársi téli lakáshoz vigye. Midőn a' kotsi a' tanáts ház előtt elment az örön álló megesmervén a' fiakerben ülő Tsá-Toldalék a' M. Kurírhoz.

szárt kiálta: „*fegyverre.*“ Ekkor az őrség dobosa dobolni kezdte, melyre a' fiaker meg fordulván a' Tsászárhoz így szólt: „Uram! én azt gondolom, hogy a' Tsászár jön.“ — Én is azt gondolom, mondá a' Tsászár mosolyogva. Midőn a' téli lakáshoz értek, a' Tsászár észrevévén, hogy nála nincs pénz, így szólla: várjon kotsis, majd mindjárt le fogom a' kotsibért küldeni. Azt nem teszem, mondá a' fiaker, a' tisztek már sokszor rászedtek engem, azért a' köpönyegjét meg tartom. A' nagy Tsászár meglegedve ezen megjegyzéssel elment és egy inast leküldött 25 Rubellel, hogy váltsa ki a' fiakertől a' köpönyegjét és mondja meg a' kotsisnak, hogy ő a' Tsászárt hozta haza. De a' helyett hogy ez örült volna, így felelt mosolyogva az inasnak: Hogy hogy édes barátom, hát olly ostobának tartasz engemet, hogy azt elhiszem? A' köpönyeg többet ér 25 Rubelnél 's ki tudja mi jutott kendnek eszébe, talán elakarja kend ennyiért lopni? Az nem megy, ha az az úr a' köpönyegjét akarja, tehát jöjjön le 's vigye el maga. Nem sok hibázott, hogy már a' Tsászárnak magának kelle vala a' köpönyegét kiváltani, ha a' Tsászárnak főkotsisa le nem jött és az inasnak beszédjét meg nem erősítette volna. Erre a' fiaker örvendező szívvel elkotsizott. Öreg és fiatal, valaki tsak a' fiakerek közül ezt meghallotta, irigylették a' társok szerentséjét, Sándor pedig az által az egyszerű kotsizás és nyájassága által bizonyosan szíveket nyert.

2.) Rettenthetetlenség.

Eugén Szavoyai hertzeg, ama híres tsászári fő hadi vezér rendkívül hidegvérű volt a' veszedelmekben. Lille ostromlásánál igen veszedelmes helyre állott, de a' honnan sokat beláthatott. Egy ágyugolyóbis el-

vitte fejről a' kalapját; mellyre a' Hessen Kasseli örökös uralkodó hertzeg a' magáét tette fel a' hadi vezér fejére. A' hertzeg megköszönvén így szólla mosolyogva: jó hogy a' lövés alább nem járt; — 's azomban mindég ugyan azon helyen maradt. Tsak hamar azután egy sodró lövés érte a' szemén felyül, 's még azután is ott marada. Midőn szolgálai kesőbbben megnézték a' költsön vett kalapot, még egynehány golyóbist találtak benne. Mászor Olaszországban valamely ostromlott várnak a' commandánsa egy trombitást küldött Eugénhoz, kérvén, hogy a' hertzeg mutassa meg neki a' tájekot a' hol tartózkodik, 's azután nem fog oda golyóbist repíteni, ne hogy olly híres embert találjon. — A' hertzeg erre így felele: köszönöm a' commandáns szivességét, de tsak folytassa a' dolgát, mert én mindég ott szoktam lenni a' hol a' szükség kívánja. — Újra elkezdődvén tehát az ágyúzás egy ágyúgolyóbis beréptült a' sátorába, 's az éppen ötet borotváló inas fejét széllyel zúzta. A' hertzeg tsendesen a' helyén maradván monda: kár ezért a' betsületes legényért! hadd jöjjön más, a' ki egészen megberetváljon, inkább majd egynehány lépéssel odább ülök.

Printz Koburg Auguszt.

Könyvesmertetés.

ORIGO ET FORMATIO lingvæ Ugoricæ - Ungaricæ, et cæ. (I. Sokféle 100 szám.)

(Folytatás.)

„Cur Dux [Zoltán-Zsoltán, taliter appellatus, quia secundum Anonymum] fuit cutis albae, capillo flavo et bledus, filius *Arpádi*, matre Ruthena natus, copiosos de Ruthenis translocaverat ad Campum *Mosun*; et ibidem pro ipsis extruxerat arcem *Oroszvár* die-

tam; qua dein potiebatur posteritas Ruthenorum cum *Almo* patre ipsius ad *Pannoniam* advenientium.“

Idem prae laudatus Compatriota Ungarorum, postquam 1819. in qualitate Scrutatoris Objectorum Naturae, cunctas orae *Caucastricae* periferias peragrasset, a me, de origine gentis et linguae ungaricae detegenda, sollicito, multum infestatus, anno 1824. haec rescripserat:

„Sollicito de Compatriotarum, et ne dicam popularium nostrorum Ungarorum, atque eorum linguae origine, adnotasse sufficiat; in oris *Caucastricis* hodie praeter vacua quaedam loca, et muta nomina, Ungarici nihil amplius adreperiri; unde mea opinione et iudicio, gentis hujus et linguae eius originem indaganti, potius domi, et in aliis vicinioribus regionibus id attentare expediret, eorum certe detegeretur, quid dicta gens speciale et proprium, quid item cum aliis coaetaneis gentibus commune possideat? demum.“

Gyarmathy in sua Grammatica de affinitate linguae Ungaricae cum lingvis *Fenicis* originis, Göttingae anno 1799. impressa, comparat et deducit, vel potius componit Ungaricam è *Laponica*, *Finnica*, *Estonica*, *Vottjanica*, *Tsuuatica*, *Tseremica*, *Permica*, *Seremica*, *Modrovica*, *Tatarica*, *Turcica*, *Ruthenica* et *Slavica*, lingua; et denique finaliter:

De eodem objecto in certo Ruthenico Manuscripto haec adreperiuntur: „Quidam Ungarici, et alii rerum ungaricarum Scriptores, quemadmodum Ugrorum gentem, ex Asia et Scythia, ita quoque linguam ipsius exinde, et quidem de variis aliis deducere student; imo quod plus, quidam Ungarici peregrinantes, ut olim, ita et hodie, *Keurevsi*-de Csoma, (qui tamen in praeterito anno de *Tibetho* Londinum ad Baronem Neumann missa, et postmodum in variis Epheme-

ridibus publicata relatione sua candide fatetur; gentis quidem et lingvae Magjaricae in Asia adusque nulla vestigia seu reliquias adreperuisse, — ast tamen lingvam ipsorum cum Turcica, Mongolica, Tibethana et Indica habere cognationem, probabilius ideo, quia nec Rhutenicam, nec Slavicam intelligit, ominatur?), et *Bezsa* Caucasticas oras et Tibethum peragrando, reliquias suae gentis et lingvae ejusdem, sollicite quaerunt, id pervestigare nequeunt, quid ipsorum gens et lingua, in ipsorum Patria seu Pannonia, in vicina Russia, Galicia, Lodomeria, Austria, Italia, atque Turcia, [ab aliis gentibus et lingvis commodavit? “ *)

1. Állatok Ispotálya.

Hindostannak Barots vagy Broach nevű városában találtatik azoknak az intézeteknek egyike, melyek, mint bizonyosságai a' Hindusok' szives indulatjoknak az oktan állatok eránt, Európában annyira elhiresedtek; t. i. egy ispotály az el gyengült és beteges négy lábú állatok', madarak' és bogarak' számára. Nagy jószággal bir, de a' melly leginkább tsak arra szolgál, hogy a' felügyelő Braminok magoknak kintset gyűjtse-
nek. Találtatnak ugyan benne külömbféle nemű állatok, és nem tsak olyanok, mellyek a' Hindusoknál szenteknek tartatnak, mint majmok, pávák, 's a' t. hanem lovak is, kutyák és matskák, 's több e' félék. Azomban nem igaz, hogy ezen apró kosztosoknak hizlalására koldusokat fogadnak. — A' Braminok' állítások szerént ezek a' bogarak éppen úgy, mint az ispo-

*) Ezen munkátska folytatását félbeszakasztjuk; megértvén a' Kiadó Úrtól, hogy teljes lévén ez nyomtatásbeli hibákkal, belöle tsak egy sem adatott el, és megigazitva ujra ki fog nyomtattni 's akkor elterjesztetni. Red.

tálynak többi lakosai, csak a' plánták' országából vett eledelt kapnak, p. o. riskását és egyebet. — A' bogaraknak hogy viselik gondját, annak végére járni nehéz dolog volna, de a' bizonyos, hogy a' vén lovaknak és kutyáknak, sőt' még a' páváknak és majmoknak is erősen éhezniük kell, kivéven egy néhány fejős teheneket, de a' mellyek hihetőképén más okoknál fogva, nem pedig könyörületességből jó húsban tartatnak.

2. Physiognomia. Artztudomány.

A' ki az emberek' ortzajokat vi'sgálja, csak hamar fog sokakban valamely hasonlatosságot az állatok' fejekhez találni. Már *Aristoteles* beszélt erről, 's még inkább *Porta*, ki a' *Plátó* fejében egy vizslának, a' *Vitelliuséban* egy füles bagolynak, a' *Socratesében* pedig egy szárvasnak a' vonásait vélte szemlélni. — *Lavater* elmés rajzolatok által megmutatta, nevezetes munkájában, az emberi képek és az állatok' physiognomiájok közt való atyafiságot. Ezen hasonlatosságnak megmutatásában *Tischbein* még tovább ment, ki a' jámbor *Corregiót* a' juhval, a' komor kevély *M. Angelót* az oroszlánnal, a' vitéz *Scipiót* a' szelindekkel, *Sullát* és *Caracallát* a' tigrissel hasonlította öszve, 's számos követőket talált. — *Tischbein* minden embernek a' szemébe szokta vólt mondani annak valamely állathoz való hasonlítását; így p. o. *Hamilton*' vendégségénél egy vendéghez fordúla 's így szollítá meg: „Engedelmet kérek, eleinte számárnak tartottam az Urat, de nem az, mert tulajdonképpen ökör.“ — Bár millyen mérések legyenek is az efféle állítások, annyi mindazonáltal bizonyos, hogy minél lejjebb áll az ember a' pallérozódásnak póltzán, annál inkább hasonlít külsőjében az oktalan állatokhoz.

Tardy István.

Egy lónak hív ragaszkodása.

Az 1809-kik eszt. háborúban, a' Dunához közel tartatott tsatában egy Frantzia huszár lováról levőve-tett, és ennek lábaihoz rogyott. A' nemes állat azt vélve: hogy gazdája tsak álomba merült, mozdulha-tatlanul állott a' holt mellett, harapott, vágott, rugott azon katonákhoz, kik gazdáját onnan elhurtzolni igye-keztek. Egyet ezek közül tetemesen megrugván, mér-gébe kardjával éppen hozzá akara vágni, midőn *Na-poleon* ott lovagolván el, tudósítatik a' történet felől; melyre a' legközelebb ör' strása mesterének azt ren-delé: légyen pontos ügyelettel, hogy ezen ló minden bántódás nélkül nyugtan hagyattassék, a' kimenetelről pedig ötet azonnal értesítse. Ennek következésébe más nap reggel oly érlelmű jelentés érkezék a' fő hadi szállásra — " hogy a' ló nap feljöttekor elesett gazdáját tetétől — talpig körül szaglálván, és holt állapotját hihetőleg érezvén, panaszos hangon elvísította magát, 's a' közel folyó Dunának rugaszkodván, abba szemünk láttára belé ugrott, 's a' mélységbe fuladott." — *Na-poleon* ezen jelentés hallására el érzékenyedve így szólla: ime! a' systematicusok bár mint igyekezzenek az állatoktól minden érző 's gondoló erőt megtagadni; kéntelenek vagyunk mindazáltal megvallani: hogy ne-vezetesen a' lovak, és kutyák közt szembetűnő példák adják elé magokat, meljek meg győzhetnek a' felől, hogy ezen két állat nemnek belső tulajdonaiban a' ter-mészeti vonszalomnál valamivel több létezik.

A n e k d o t á k.

Egy tanuló ezen szókat: „praesente medico nihil nocet,” így fordította: „a' praesentek semmit sem ár-tanak az orvosnak.“

Egy Professor mathematicai tanítása közben azt beszéle, hogy Pythagoras, feltalálván az ő neviről elneveztetett híres theoremát, azon annyira örült, hogy az Isteneknek egy hekatombát az az 100 ökröt áldozna. — „Innen lehet kimagyarázni, szóllott továbbá pajkosan, miért reszketnek még most is minden ökrök valamelly új igazságnak felfedezésekor.“

A' B ú s.

Egy szomorú fűzfa alatt
 A' gyász homály' ölében,
 Hol az édes magány múltat
 Vésznevelte körében,
 E'rzelmim' kormányán ülve
 A' kétséget áltölelve
 Vádalom gyötrelmemet,
 Melly lankasztja létemet.
 Vad fájdalmim' enyhiteném;
 De távól a' béke part,
 Hol valaha le győzhetném
 Küzdzve, a' földi vihart. —
 Szárnyam nints; nem repülhetek;
 Mert Ikarus nem lehetek —
 Lelkem oda lenghetne;
 Ninával ha mehetne.
 Fut tőlem az édes álom, —
 Kedvesebb búbánatom,
 Bájj' ölében nem találom
 A' nyugtot; bár óhajtom. —
 Porvalómat rimányimmal
 Hervasztom így fohászimmal —
 Ez az élő Sírhalom,
 Hol keservim' lantolom! —

Lapsánszky J.
 Szigethről.